

ILIE ȘERBĂNESCU:

„O frustrare asumată sau nu“

□ Teatrul produce informație?

■ În comparație cu mass-media, teatrul se adresează unui public restrâns. Această funcție a spectacolului e, deci, secundară. Racordul cu realitatea e o altă problemă, care mi se pare diferită de informarea prin teatru, de răspunsul acestei arte la problemele cotidiene. Teatrul are, firește, reprezentări subiective ale evenimentelor. Abstractizează, generalizează, metaforizează, dar scopul nu este informarea.

□ Poate comunica totuși stări de spirit, existente și dincolo de ficțiunea reprezentației.

■ Da, dar acest lucru se petrece în spațiul unui limbaj secund, prin ambiguitate, prin simultaneitatea stimulilor emoționali. Omul este forțat să gândească, să reînălăscă evenimente reale și să perceapă semnificațiile acestora. Lucrurile care se petrec mai lent în realitate își aglutinează sensurile sub presiunea sugestiilor unui spectacol, cele care se petrec prea repede își pot găsi eventuale explicații, se pot „rarefia“, diminuându-se astfel impactul, forța lor de șoc și derutele care le însoțesc.

Teatrul a trăit intens și înainte de '89, tocmai prin faptul că a putut să dea aceste tâlcuri și a putut lupta împotriva constrângerilor, cu mijloacele indirecte ale fabulei, metaforei. Teatrul trebuie elogiât pentru că a conservat spiritualitatea unei arte, pândită în fiecare moment de curiozitatea publicului, dar și de ochii dușmănoși ai cenzurii. În alte părți, de pildă la Televiziune, nu se putea face nimic pentru protejarea mesajului artei, iar oamenii care lucrau acolo nu pot fi incriminați că n-au reușit să strecoare adevărul. Emisiunile erau strict supravegheate. În teatru a existat o anumită abilitate a comunicării.

□ Cu un timp în urmă, metafora putea organiza această comunicare. Încercările de a persista în sensul aluziei, al captării atenției spectatorilor în acest mod s-au dovedit nișel desuete. Care credeți că este suportul, articulația relației scenă-sală, acum?

■ Receptivitatea se schimbă, mai puțin mi se pare că s-a întâmpnat acest lucru în artele plastice. Mijloacele de a stârni publicul există întotdeauna, se modifică doar ecuația în care sunt folosite. Din acest punct de vedere, nu trebuie să descoperim roata. Aluzia nu mai are rost azi. E perimată ca modalitate. E necesar să intrăm într-o normalitate care, firește, nu se poate instaura brusc.

□ Cum ați defini această stare?

■ Ca o formulă suportabilă, civilizată a realului. Trebuie să tindem să facem din teatru ceea ce a fost în momentele lui bune, ceea ce este el – o parte a artei, dar și a divertismentului într-o societate normală, care poate fi afectată și de crize, și de tranziții neplăcute, problematice. Aplecarea asupra lor este obligatorie, în mod necesar directă, transparentă și intens comunicativă.

□ O întoarcere la realism?

■ Nu. Am spus doar că nu mai e nevoie de fabule. Nu trebuie abandonată spiritualitatea proprie teatrului, puterea lui de a furniza simultan impresii care angajează interioritatea spectatorului. În momentul actual, talentul oamenilor e pus la încercare mai mult decât înainte. Obșnuințele, comoditățile se dizolvă sub presiunea evenimentelor. Realitatea trebuie abordată altfel. Se pune în alt mod problema exprimării cu talent a ideilor. Există și rutină în actul de creație, dar harul inspiră soluții de originalitate, care depășesc formulele artistice stricte, tipice, deja elaborate și poate consumate, inactuale.

□ „Formula“ comicalului, destul de bine folosită chiar pentru a ironiza evenimentul imediat, pare acum devitalizată. Care ar putea fi acum sursa comicalului?

■ O categorie cu raportare la cotidian își are sursa în tipologia și în situațiile cotidianului. Intervine forța de generalizare și talentul de a descoperi, într-un fapt care se petrece azi, ceea ce e peren. Nu mă

interesează să fac haz de necaz, privind spre Iliescu sau Coposu. Caragiale e formidabil: a definit niște personaje pe care le regăsim mereu. Toată panoplia „Momentelor“, „Schițelor“ o întâlnim în parlamentul actual. E mai de prost-gust din unele puncte de vedere, mai „cajavencoasă“ din altele.

Caragiale dă totuși o șansă, față de Eugen Ionescu. Personajele sunt mizere, murdare, dar găsesc o modalitate românească de supraviețuire. Sunt simpatice, mocirla în care trăiesc nu este cu totul neplăcută. Societatea actuală are o mocirlă grea, în care unii îi trag pe alții, și ne afundăm toți, are un tragism care nu e al lui Caragiale. Ar trebui să apară un altul care să-i dea această dimensiune. Poate va fi taxat imediat că n-are încredere în șansa acestui popor. Tragismul constă și în faptul că foarte puțini mai cred în șansa țării lor. Nu există o soluție națională. Există, ca și înainte, soluții individuale. Dar colcăiala aceasta enormă, a atâtor destine care-și caută soluția în afara uneia naționale, dă frisoane.

Teatrul nu se află în poziția sa cea mai fericită. Însă nici societățile bogate, copleșite de comercial nu îi pot servi drept reper, nu pot oferi exemple de jinduit. Oferă totuși experiența de a îmbina comercialul cu flacăra autentică a artei, elemente ale unei rezolvări economice a nesiguranței teatrului. Financiar, nu se poate vorbi decât de un mecenat al statului și al sponsorilor, un sprijin echilibrat care să facă absurde pretențiile și intruziunile la nivelul actului artistic și, deci, să asigure independența culturii.

□ Ce constrângeri credeți că intervin asupra teatrului, ducând la diverse crize, printre care și cea a vedetelor?

■ Nu cred în constrângeri de natură politică, ci mai degrabă strict economică. Omul de teatru a fost însă un răsfățat. I se deschideau toate ușile, nu întâmpina refuzuri. Actorii erau „copiii teribili“, simpatizați și în același timp având puțința să se victimizeze. Nu exista privilegiu important care să nu fie difuzat în lumea oamenilor de teatru, cel puțin la nivelul vedetelor. Acum, aceste lucruri au dispărut. Autoritățile politice nu îi mai recunosc. Și, atunci, vedetele s-au retras, se consideră nedreptățite; vinovatul e impersonal. Marile nume își diminuează aura publică, dar vor apărea altele. Nu se poate fără vedete. Deocamdată vor fi unele, nu mă sfiesc s-o spun, nu chiar de primă mărime. Calitatea de vedetă e validată de relația cu spectatorii. Marii actori iradiă în public, aveau o calitate specială – generozitatea.

□ Acum nu se mai produce această comunicare?

■ Ba da, actorii o realizează, dar publicul nu mai are aceleași deferențe. Are alte alegeri. Și, atunci, există o frustrare, recunoscută (asumată) sau nu. Vom avea alți idoli, pentru că tranziția se manifestă și în domeniul gusturilor. Dar valorile nu pot fi oprite. Detractori, antipatii, opriri, întreruperi nu vor conta decât ca „poticneli“ ale destinului. Selecția valorilor e prea transparentă, se face în văzul publicului. Totul e să nu moară teatrul din punct de vedere financiar. Există un fond al teatrului românesc care nu are cum să dispară. Iar oamenii afirmați aici nu prea au unde să fugă. Trebuie să continue, cu publicul acesta, în ciuda momentului nefast, a crizelor. Teatrul poate să treacă prin convulsii, poate fi refuzat, inundat de spirite potrivnice, dar ceea ce este viabil va supraviețui adversităților. E o lipsă de vedete, creatorii se lamentează, publicul caută distracții ieftine. Dar, într-un spirit când ofensiv, când defensiv, oamenii de teatru încearcă să schimbe ceva. Și, întâmplător, în public se pot afla cei de care efectiv depinde o schimbare. Rostul teatrului poate sta și în această întâlnire.

ADINA BARDAȘ